

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 5, Sayı: 21, Aralık 2019, s. 456-479

Araştırma Makalesi

Dr. Ahmet TUNÇ

ahmettunc_23@hotmail.com

SAN REMO KONFERANSI'NIN (18-26 NİSAN 1920) İSTANBUL BASINI'NDAKİ YANSIMALARI

Özet

I. Dünya Savaşı'ndan sonra İtilaf Devletleri Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarını parçalamak için Paris Barış Konferansı'nda bir araya gelmişlerdi. Fakat İtilaf Devletleri bu Konferanstan bir sonuç alamayınca daha sonra Londra Konferansı'nda aynı amaç için toplanmışlardı. Londra Konferansı'ndan da bir şey elde edemeyen İtilaf Devletleri, Osmanlı İmparatorluğu'na kendi isteklerini kabul ettirebilmek için İtalya'nın San Remo kentinde 18-26 Nisan 1920 tarihlerinde toplanmışlardı. İtilaf Devletleri (İngiltere, Fransa, İtalya) bu konferansta Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarını kendi aralarında paylaşmaya çalışmışlardı. Osmanlı Devleti'nin sınırlarını daraltarak Osmanlı'yı küçük bir devlet haline getirmek için girişimlerde bulunmuşlardı. Dolayısıyla bu girişimlerini gerçekleştirmek için bazı kararlar almışlardı. San Remo Konferansı'nda alınan bu kararların çok ağır olduğu ve konferansta alınan kararların uygulanmasıyla Osmanlı İmparatorluğunun tarih sahnesinden silinip gideceğinin farkına varılmıştı. Dolayısıyla bu konferansta alınan kararların Anadolu'da başlayan Ulusal Kurtuluş Hareketi tarafından kabul görmesi mümkün değildi.

Anahtar Kelimeler: San Remo Konferansı, İtilaf Devletleri, Tevfik Paşa, Lord Curzon, Mandaterlik.

REFLECTIONS OF SAN REMO CONFERENCE (18-26 APRIL 1920) IN ISTANBUL PRESS

Abstract

After World War I, the Entente Powers had gathered at the Paris Peace Conference to break up the territory of the Ottoman Empire. But when the Entente States could not get a result from this Conference, they were gathered for the same purpose at the London Conference. The Entente States, unable to obtain anything from the London Conference, gathered in San Remo, Italy on April 18-26, 1920 to accept the Ottoman Empire's wishes. The Entente States (England, France, Italy) tried to share the territory of the Ottoman Empire among themselves. They attempted to make the Ottoman Empire a small state by narrowing the boundaries of the Ottoman Empire. Therefore, they made some decisions to realize these initiatives.

It was realized that the decisions taken at the San Remo Conference were very severe and that the Ottoman Empire would be erased from the stage of history with the implementation of the decisions taken at the conference. Therefore, the decisions taken at this conference could not be accepted by the National Liberation Movement which started in Anatolia.

Key Words: San Remo Conference, Entente States, Tevfik Pasha, Lord Curzon, Mandate

Giriş

İtilaf Devletleri, I. Dünya Savaşı'nın sonucunda yenilen devletlerle yapılacak antlaşmaların şartlarını hazırlamak için çalışmaya başlamışlardı. Paris Barış Konferansı'nda yapılan görüşmelerin sonucunda I. Dünya Savaşı'ndan mağlup olarak çıkan devletler¹ 28 Haziran 1919'da Almanya ile Versailles, 10 Eylül 1919'da Avusturya ile Saint Germain, 27 Kasım 1919'da Bulgaristan ile Neuilly, 6 Haziran 1920'de ise Macaristan ile Trianon Antlaşmalarını imzalamışlardı².

Mütefik Devletler 18 Ocak 1919 yılında Paris Barış Konferansı'nda Avrupa sorununu çözmüşlerdi. Fakat İtilaf Devletleri çeşitli nedenlerden ötürü Osmanlı İmparatorluğu ile yapacakları barış antlaşmasını ertelemek zorunda kalmışlardı. İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti ile yapacakları barış antlaşmasını 12 Şubat-10 Mart 1920'de yapılan Londra Konferansı'nda bile hazır hale getirememişlerdi. Londra Konferansı'nda Osmanlı Devleti ile yapılacak barış antlaşması çözümlenememiştir. Dolayısıyla Osmanlı Devleti ile yapılacak barış antlaşmasının taslağı

¹ Süleyman Ülger, Paris Barış Konferansı'nın İstanbul Basını (Vakit, İstiklal, Sabah, Tarik Gazeteleri)'na Yansımaları, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2011, s. 20-23.

² Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1789-2001), Der Yayınevi, İstanbul 2006, s. 510-512

San Remo Konferansı'nda hazırlanmasına karar verilmişti³.

Londra Konferansı'nda görüşmeleri esnasında İngiltere Başbakanı Lloyd George, "Türkiye ile yapılacak barış antlaşması taslağının hazırlanması için İtalyan devlet temsilcilerinin uygun gördükleri bir yerde yapılması gerektiğini" söylemişti. İtalya Başbakanı Nitti, konferansın İtalya'da yapılmasını istediklerini belirtmişti. Böylece İtalya devlet temsilcilerinin bu isteği kabul edilerek konferansın San Remo kentinde yapılması kararlaştırılmıştı⁴.

San Remo Konferansı'nın basındaki yansımalarına içerik bakımından bakıldığında; "San Remo Konferansı'nın anlam ve önemi, konferansın hangi koşullar altında toplandığı, konferansa katılan devletler ve bu devletlerin izlemiş oldukları politikalarla gerçekleştirmeye çalıştıkları hedefleri, Konferansın sonuçları" gibi konu içerikleriyle konferansta görüşülen meselelere yer verildiği görülmektedir.

Türk basınına konu olan San Remo Konferansı özellikle "Alemdâr" gazetesi tarafından günü gününe takip edilerek konferansın süreci ve işleyişi hakkında Türk halkı bilgilendirilmiştir.

San Remo Konferansı (18-26 Nisan 1920)

I. Dünya Savaşı'ndan sonra İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında Mondros Antlaşması 30 Ekim 1918 yılında imzalanmıştı. Fakat aradan uzun bir süre geçmesine rağmen İtilaf Devletleri Osmanlı Hükümetiyle yapacakları bir barış antlaşması için herhangi bir girişimde bulunmamışlardı. Dolayısıyla Türk halkı umduğu eşit ve adil bir barışa kavuşamamıştı. İtilaf Devletleri Türkiye üzerindeki çıkarlarını elde ederek bu çıkarlarını meşrulaştırmak için yapılacak barış antlaşmasını ertelemişti. Fakat daha sonra İtilaf Devletleri kendi aralarında anlaşmazlığa düşmüşler ve bu anlaşmazlığı gidermek istemişlerdi. Ayrıca Anadolu'da başlayan Ulusal Kurtuluş Hareketi'nden dolayı Osmanlı Devleti ile barış antlaşması yapmaya karar vermişlerdi⁵.

San Remo Konferansı'na İtalya, Fransa ve İngiltere başbakanları katılmıştı. Bu konferansta Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasıyla ortaya çıkan problemler ele alınmıştı. İtilaf Devletleri bu problemleri ele alırken Osmanlı Devleti'nin yöneticilerini dinleme gereği bile duymamışlardı. Fakat Türk idarecileri, İtilaf Devletleri'ne Trakya, İzmir, Adana, Trabzon, Erzurum ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde nüfus çoğunluğunu Türklerin oluşturduğuna dair nüfus istatistikleri raporunu vermişlerdi. Türk idarecileri bu raporla İtilaf Devletleri'nin adil kararlar vermelerini amaçlamışlardı⁶. Bu arada Wilson'un, yapılacak barış antlaşmalarında "bütün taraflar için

³ Rahmi Doğanay, Erdal Açıkse, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürk İlkeleri, Elazığ 2006, s. 106.

⁴ Mehmet Sait Dilek, Evren Küçük, San Remo Konferansı'nda İngiltere'nin Ermeni Politikası (18-26 Nisan 1920), Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer 2012 Ankara-Turkey, s. 960.

⁵ Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi, Cilt: 2/2, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 231.

⁶ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Cilt: I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2008, s. 207-208.

dürüst ve adil davranılması"nı isteyen 30 Mart tarihli telgrafı da görüşmeleri etkilemişti. Türk idarecilerinin konferansa sunmuş oldukları nüfus istatistikleri raporu ile Wilson'un 30 Mart tarihli telgrafına rağmen Lloyd George, tasarlanan şartların gerektiğinde Türklere zorla kabul ettirme fikrini savunmuştu. Bu fikre ilaveten Venizelos da Anadolu'daki önemli kentlerin işgal edilmesini tavsiye etmişti. Bu fikirler doğrultusunda İtilaf Devletleri İstanbul'u 16 Mart 'ta işgal etmişlerdi. Türk milleti bu işgale karşı büyük tepki vermişti. Bu sırada Ankara'da milli bir meclis toplanmaktaydı Olaylar bu şekilde cereyan edince İtilaf Devletleri öngördükleri şartları Osmanlı Devleti'ne zorla kabul ettirme fikrinden vazgeçmişlerdi. Yani İtilaf Devletleri Anadolu'yu işgal etmek yerine diplomasi yolunu tercih etmişlerdi. Böylece İtilaf Devletleri San Remo Konferansı'nda Osmanlı Devleti'nin topraklarını kendi aralarında paylaşmışlardı. Güney hudutları Erzincan'a kadar uzanmakla kalmayıp denize de kıyısı olan bir Ermenistan Devleti kurulacaktı. ABD, ya Ermenistan'ın mandaterliğini üstlenecek ya da bu devletin hudutlarını çizecekti. Ermenistan'ın güneyinden başlayıp Fırat'ın doğusundan Suriye ve Irak'ın kuzeyine kadar uzanan alanda özerk bir Kürt Devleti kurulacaktı. Bu devlet bir yıl sonra Milletler Cemiyeti'nin onayı ile bağımsız da olabilecekti. Anadolu'da bazı önemli bölgeler İngiltere, Fransa ve İtalya arasında paylaşılmıştı. Görüşmeler sona erince Lloyd George, bununla ilgili olarak şunları söylemişti: "İngiltere Boğazları koruyarak Filistin ve Musul dâhil Mezopotamya'yı yönetmek zorundadır. Fransızlar Kilikya'yı, İtalyanlar ise Antalya ve civarını koruma sorumluluğunu almalıdırlar." Daha sonra İtilaf Devletleri İstanbul Hükümeti'ne kabul ettirecek bir rapor metni üzerinde karar kılmışlardı⁷.

Bu konferansa katılan İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Belçika ve Yunanistan temsilcilerinin hazırlamış oldukları barış metnini, 11 Mayıs 1920'de Osmanlı Devleti'ne sunmuşlardı. İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti'nden bir ay içinde yazılı olarak fikrini bildirmesini talep etmişlerdi. Osmanlı Heyeti Başkanı Tevfik Paşa, antlaşma şartlarının çok ağır olduğunu ve Osmanlı Devleti'nin dağılması anlamına geldiğini İstanbul Hükümeti'ne bildirmişti⁸.

San Remo Konferansıyla İlgili Olarak İstanbul Basını'nda Yer Alan Haber ve Makaleler

Bu gazetenin San Remo Konferansıyla ilgili olarak yayınladığı makalelerden ve yazılardan bazıları şunlardır:

San Remo Konferansı:

Roma'da toplanacak olan San Remo Konferansı'nda Almanya'nın yanı sıra Türkiye ve Adriyatik Meseleleri'nin de ele alınacağı haber verilmektedir. Konferansa kimlerin katılacağı hakkında şu bilgilere yer verilmektedir:

"San Remo'da kimler bulunacak? -Paris 15 Nisan -Reis Nazır Mösyö Millerand Cuma günü Paris'den San Remo'ya hareket edecek ve orada müttefikin hükümetler rüesası konferansı akdedilecektir.

⁷ Şerafettin Turan, Türk Devrim Tarihi, Cilt: II, Bilgi Yayınları, Ankara 1998, s. 187-188.

⁸ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, C: I, s. 208.

Mareşal Foch'dan maada İngiltere Maliye Nazırı Mösyö Bubarlav, Hariciye Nazırı Lord (Curzon), Mösyö Venizelos konferansa katılacaktır. Meclis-i Âli Almanya ve Türkiye Meseleleri'nde münasebat-ı ticariyyenin tesisi ve Sovyetler Hükümeti'nin tasdiki hususlarını müzakere edecektir...

San Remo'da Neler Olacak? -Tan gazetesi San Remo'dan istihbar ediyor: İtalyan Reisi Nazırı Mösyö Nitti konferansa riyaset edecektir... Mösyö Millerand, Mareşal Foch ve Fransız Heyeti'ni teşkil eden sâir âza cumartesi akşamı vurud edeceklendir... Yunan heyet-i merhusası cumartesi San Remo'da bulunacaktır. Evvel-be-evvel Almanya'da cereyan eden hadisatı ve bilâhır Adriyatik Meselesi ile iştiğal edecektir... En nihayet Türkiye şerait-i sulhiyesi takarrür ettirilecektir.⁹

Bir Mütalaa

Başlıklı makalede, Osmanlı Devleti'nin San Remo Konferansı'nda haklı olduğunu ispat etmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Eğer Osmanlı Devleti haklı olduğunu ispat edemezse devletin yıkılacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu durumdan kurtulması için şöyle bir politika izlemesinin gerekli olduğu savunulmuştur:

“San Remo'da mukadderatımız tayin ile iştiğal edecek olan âli konferansı içtima etti... Eğer Sulh Konferansı'na masumiyetimizi, son hadiselerden milletimizin adem-i mesuliyeti icab edeceksene ve mülkümüzde asri bir şekli-i idare-i ahrarane takib ederek şark-ı karibde bir âmil sulh ve müsalemet olacağımızı ispat edecek şeylerle çıkamayacak olursak felaket ve izmihlalimiz muhakkaktır. Onun için hükümet ne yapıp yapıp bu hususu temin eylemelidir.

Biz, fikrimizce bunun için en mühim iki çare görüyoruz. Birincisi bütün felaketlerimizin, dâhili, harici itibarımızın müessir âmil yegânesi olan, Osmanlılık fikri vahdetini ihlal eyleyen, hâlâ da bulanık suda balık avlayarak başımızı beladan belaya sokmak isteyen İttihatçılarla onların zeyil olan teşkilatçıların biran evvel ceza-i sezalarını bulmaları ve kafalarının ezilmesidir. İkincisi de her ne şekil ve surette olursa olsun bu memleketi ancak Osmanlı sıfatı altında paydar olabileceğini, binaenaleyh bu toprakta yaşayacak olan bütün anasırın aynı müsâvat hukuka malik vatandaşlar haline ifrağ icab edeceğini bunun esbabını temine tevessül eylemektir... ..Hükümet ne yapıp yapıp bir taraftan İttihatçıların başlarını ezmeli, diğer taraftan da beynelanasır tam bir itilaf temini için ne yapmak lazımsa bir an evvel yapmalıdır. Sulh Konferansı'nda mevcudiyetimizi ancak bu şekilde müdafaa edebiliriz.¹⁰

Mukadderatımız Tayin Ediliyor–Mühim İstihbarat

Başlıklı metinde, San Remo Konferansı'nda yapılacak barış antlaşması için Ferit Paşa'nın antlaşma şartlarına uyarak gerekli tedbirleri aldığı belirtilmiştir.

“Düvel-i Mütelifle ile akdedeceğimiz sulha vaz-ı imza eyleyecek olan merhuslarımız Mayıs'ın 10'nu için Paris'e davet edilmişler ve hükümet bu davetten resmen haberdar edilmiştir. Damat Sadrazam Ferit Paşa Hazretleri; Memlekette hal tabiiyyi, sükûn ve asayişini temin ve bir müddetten beri revac bulan şekavet-i müstemirreyi kökünden kal' ve imha için ittihazı zaruri tedabire Düvel-i Mütelifle ile aramızda mevcut mütareke ahkâmına tabiyet mecburiyetinin kısmen mevani teşkil eylediğini derpiş eyledikleri için

⁹ Alemdâr, 17 Nisan 1336/1920 Cumartesi, Adet: 485-2785, s. 1.

¹⁰ Alemdâr, 21 Nisan 1336/1920 Çarşamba, Adet: 489-2789, s. 3.

mevki-i iktidara gelir gelmez her şeyden evvel suret-i katiyede akid sulh imkânının teminini düşünmüşler ve bunun için lazım gelen teşebbüslerde de bulunmuşlardı. ...Gözleri kararmış olan Kemali eşkiyası (Mustafa Kemal) bu zavallı vatan ve memlekete biraz acıyarak melanetlerinden vazgeçmiş ve evamir-i saltanat ve hükümete arz-ı mutâvaat etmiş olsalardı, hiç şüphe yok bu sulh bir kat daha teyid edecekti.¹¹

Mukadderatımız Tayin Eyliyor-Amerika'ya Cevap

Bu metinde, San Remo Konferansı'nda görüşülen konular hakkında şu bilgilere yer verilmektedir:

"San Remo'da in'ikad eden Sulh Konferansı âliyesi faaliyete ve müzâkerâta başladı. İlk hamlede konferans bizim sulhumuz meselesini iştilgal ediyor. Filhakika Sulhun bize tarih tebliğine zaten pek az bir müddet kaldığı cihetle bu da tabiidir...

Wilson Teklifatının Reddi: San Remo 21 Nisan -Matin gazetesinin San Remo muhbirine nazaren, Meclis-i Âli Reis-i Cumhuriyet'in notasına verdiği cevabda Cemâhir-i Müttehede'nin Türkiye'ye hiçbir zaman ilan-ı harb etmediğini ve muahede netayicinin istilzâm eylediği tedabirde mesuliyet deruhte etmekten elyevom imtina eylediğini nazar-ı itibara almıştır. Muhabir Reis-i Cumhuriyet Wilson'un teklifatı is'af edilmeyeceğini beyan ediyor.

Merhuslarımızın Davetine Karar: San Remo 21 Nisan -Bir tebliği resmîyeye nazaren San Remo Konferansı dün Türkiye Muahede-i Sulhiyesini müzâkere etmiştir. ...10 Mayıs'ta Osmanlı heyet-i merhusanın Paris'e davetine karargir olmuştur.

Meclis-i Âli Osmanlı Meselesi hakkında Wilson notasına verilecek lâyiha-i cevabiyeyi tetkik etmiş ve badehu muahede ahkâm maliyesini ve Kürdistan Meselesi'ni müzakere etmiştir.

Boğazlar ve İstanbul: San Remo 21 Nisan -Konferans, Boğazların beynelmil bir hale ifrağına ve İstanbul'da müttefikin efradı bulundurmaya karar vermiş ve Türkiye muahede-i sulhiyesi ahkâm-ı maliyesinin tetkikatına devam etmiştir. Badehu konferans Kürdistan Meselesi'ni müzakere etmiştir.

Konferansın Mütezayid Faaliyeti: San Remo 21 Nisan -Meclis-i Âli salı günü (Dedeşan) stığıesinde ictima ederek Türkiye muahede-i sulhiyesi ahkâm-ı maliyesi müzâkere ve tasdik ettikten sonra Ermenistan arazisi hudutlarını Cemiyet-i Akvam notasıyla alakadar bulunan vekâlet meselesini tetkik etmiştir. Badehu meclis Batum meselesi ile iştilgal etmiş ve Türkiye'de ekalliyetlerin himayesi hakkında Cemiyet-i Akvam'ın notasını mevzubahis etmiştir. Bad-uz-zeval meclis tekrar ictimâ etmiştir... Mezkûr içtimada Türkiye muahedesinin tatbikine müteallik birtakım mesail-i askeriye mevzubahis olmuş ve Mös-yö Venizelos istimâ edilmiştir. Badehu meclis Ermenistan Meselesi'nin tatbikine devam etmiştir...¹²

San Remo Konferansı'nın Mühim Kararları

Türkiye'deki askeri komisyonlar, Çanakkale'nin kontrolü, Ermenistan Mandası ve Batum hakkında şu bilgilere yer verilmektedir:

"San Remo'da 22 Nisan -Meclis-i Âli bugünkü celsesinde Türkiye'de harbiye, bahriye ve umur-ı

¹¹ Alemdâr, 22 Nisan 1336-1920 Perşembe, Adet: 490-2790, s. 1.

¹² Alemdâr, 23 Nisan 1336/1920 Cuma, Adet: 491-2791, s. 1-2.

havâîye komisyonlarının teşkili hususunu müzakere etmiş ve muahedeye mütealîk mevaddın cem' ve telfiki için mütehasısın askeriyeye icab eden talimatı vermiştir. Badehu meclis, mezkûr komisyonların teklifi harbiye hususunda derece-yi salâhiyetlerinin tayini meselesini tetkik etmiştir. Nihayet (Kürdistan) Meselesi hal edilmiştir. Meclis, Türkiye muahedesi ahkâmının müzakeresine devam etmiş ve tenvir-i lazım gelen hususata dair mütehasısın harbiyeye istimâ etmiştir. Birtakım arazi meselelerinin tetkikine müteakip celseye nihayet verilmiştir. ...Boğazlar katiyen beynelmilel bir hale ifrağ olunacaktır. İstanbul'da daimi olarak ibka edilecek müttefik-i asakirinin miktarı da tespit edilecektir...

Roma -(San Remo) Konferansı bugün Türkiye Meselesi müzakeresine devam etmiştir. Mesele bilcümle fenni cihetlerden tetkik edilmiştir. Mamañih, mütehasısın-i askeri Boğazların murakabesi ve Türkiye İmparatorluğu teşkilat-ı dahilisi hakkında istimâ edilmiştir.

Çanakkale Boğazı'nda emir murakabe üç devlet muazzame tarafından müsâvat hukuk dairesinde icrâ edilecektir. Bundan başka divan-ı umumiye-i Osmaniye hakkında Düvel-i Muazzame erkânından mürekkeb beynelmilel bir murakabe-i maliye komisyonu da teşkil edilmiştir. Kürdistan Meselesi için bir komisyon teşkil edilmiştir.

Roma, -(San Remo)'dan: "Meclis-i Âli dün bad-ez-zevâl akddettiği celsede Osmanlı muahedesi mevadd-ı maliyesi ile divan-ı umumiye Osmaniye'nin ihdâs edilecek yeni hükümetler arasında taksimine ve Osmanlı hakimiyeti altında kalacak kıtaata aid mevadd tasdik etmiştir.

Paris, -Puti Pariziyen gazetesi San Remo'daki muhabirinden istihbar ediyor: Bitaraf bir devlete tevdi mukarrer bulunan Ermenistan vekâleti Felemenk'e (Hollanda) verilecektir. Hükümet mezkûr mali külfetleri deruhte etmemek şartıyla esas itibarıyla buna muvâfakat etmiştir.

Roma -Gazeteler, Türkiye muahade-i sulhiyesi mevadd-ı askeriyesinin Mareşal Foch ve Mareşal Wilson istimâ edildikten sonra tanzim edildiğini ve aynı zamanda meclisin Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'ın müşterek bir mahrec olmak üzere Batum'un beynelmilel bir hale vaziyete karar verildiğini yazıyorlar.¹³ Bu metinden, Türkiye Devleti'nin topraklarının İtilaf Devletleri (İngiltere, Fransa, İtalya) arasında eşit bir şekilde paylaşılacağı anlaşılmaktadır. Batum'un ise uluslararası bir liman haline getirileceği vurgulanmıştır.

Sulh Muahademiz İtmâm Edilmek Üzeredir

Başlıklı metinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun haberi olmaksızın İtilaf Devletleri kendi aralarında Osmanlı Devleti'nin sınırlarını belirlediği haber verilmektedir.

"San Remo 23 Nisan -Perşembe sabahı ictimâ etmiş olan Meclis-i Âli Boğazların usul-ü idaresine mütealîk mesele dair harbiye ve bahriye mütehasısınların mutalaasını istimâ etmiş ve Türkiye muahade-i sulhiyesinin arazi hakkındaki mevaddının tetkikine devam etmiş ve Avrupa'daki hududu tayin etmiştir. Badehu Meclis, Ermenistan Meselesini tetkike başlamış ve Ermeni merhuslarının nokta-yı nazarının izah eden Nubar Paşa'yı istimâ etmiştir. San Remo 23 Nisan -Meclisi Âli Türkiye İmparatorluğu'ndan ikrâz edilecek arazinin taksimini tekarrür ettirmeksizin yeni imparatorluğun hudutlarını tayin etmiştir. San Remo 23 Nisan -Meclisi Âli Batum'un Kürdistan'a mahrec olmak üzere serbest liman hali-

¹³ Alemdâr, 24 Nisan 1336/1920 Cumartesi, Adet: 492-2792, s. 1.

ne ifrağına karar vermiştir. San Remo 23 Nisan –Meclis-i Âli bu sabah Türkiye sulh muahedesi mevadd-ı maliyesini müzakere etmiştir. Bادهu Ermenistan, Batum ve Türkiye'de ekalliyetlerin himayesi meseleleri ile iştilgal etmiştir¹⁴.

Merhuslarımız Tayin Etti

San Remo Konferansı'na gidecek Türk heyeti hakkında şu bilgilere yer verilmektedir:

"Hükümet, davet edildiği Sulh Konferansı'na gidecek merhuslarımız tayin ve tespit ile uğraşıyordu. ...Matbuat Müdüriyetinden: Dersaadette 25 Nisan –10 Mayıs'ta muahede-i sulhiyeyi ahz etmek üzere Paris'te bulunacak olan Türkiye heyet-i merhusasının bervech-i âti zevattan teşkili bab-ı âlice tekarrür etmiştir. Heyet-i Merhusa Reisi: Esbak Sadrazam Tevfik Paşa Hazretleri; Aza: Dâhiliye Nazırı Reşid Bey Efendi, Harbiye Nazırı Mahmut Muhtar Paşa, Maaruf Nazırı Fahreddin Bey, Nafia Nazırı Cemil Paşa, heyet-i merhusaya Bahriye Nezaretinden mütehasıs sıfatıyla bir memur ve Fransızca, Türkçe umur-ı tahririyeyi temin etmek üzere bir miktar katib refakat edecektir¹⁵." Yine gazetede yayımlanan "Sulh Merhuslarımız" başlıklı metinde, cumartesi günü San Remo Konferansı'na katılacak heyetin şu kişilerden oluştuğu haberi verilmektedir: "...Heyet Reisi Ayan'dan Tevfik Paşa Hazretleri, Merhus Dâhiliye Nazırı Reşid Bey, Merhus Nafia Nazırı Cemil Paşa, Merhus Maarif Nazırı Fahreddin Bey Efendi, diğer Merhus Harbiye Nazırı Mahmut Muhtar Paşa, bunlardan başka mütehasıs olarak Bab-ı Âli Hukuk Müşaviri Münir Bey, Maliye Nazaretinden Müfettiş Kazım Bey ile Davud Efendi, Nafia Nazaretinden Müsteşar Sabık Muhtar Bey, Adliye Nazaretinden Abdulrahman Münir Bey, Harbiye Nazaretinden Kaymakam Kadri Bey ile Damad Binbaşı İsmail Hakkı Bey, Evkaftan Şemseddin Efendi...

Heyet-i Tahririye: Hariciye Nazareti umur-ı idareye Müdür-ı Umumiyesi Şevki Bey, Petersburg Sefareti Sabık Baş Katib Orhan Bey, Sefaret Müsteşarlarından Esad Cemal Bey.

Katibler: Hariciye İstişare Odası Müdürü Nusret Bey, Kalem Mahusus Mümeyyiz-i Nizameddin Bey, Hukuk Müşaviri Muavinlerinden Salahaddin Bey, Sefaret Katiplerinden Cemil Bey, Evrak Müdür Muavini Beha Bey ve Umur-ı Siyasiye Katiplerinden Rifat Beylerdir...¹⁶"

San Remo'da Sulhumuz Kararlaştırıldı

San Remo Konferansı'nda Türkiye hakkında alınan kararlar şu şekilde haber verilmektedir:

"1-Paris 25 Nisan -(Puti Jurnal) gazetesinin (San Remo) muhabinine nazaren boğazlar hakkında bervech-i âti mukarrerat ittihaz edilmiştir. İki komisyon teşkil edecektir. Bunlardan biri Süveyş Kanalı'nda olduğu gibi beynelmilel olacak ve umur-ı idare ile meşgul olacaktır, diğeri inzibât ve nezarete memur olmak üzere müttefikini aza-yı askeriyesinden müteşekkil bulunacaktır. Figaro gazetesi, heyet-i idariyenin memurin-ı mahliyeye tabi olmayıp hususi bir bütçesi ve vesaiti bulunacağını istikrâz akddedebileceğini ve aynı zamanda ahali mahaliyeden memurin inzibatiye tedarik edebilecek ise de bunların müttefikin zabitanı tarafından idare edileceğini ilave ediyor: Sefain-i Harbiye komisyonunun müsaadesi

¹⁴ Alemdâr, 25 Nisan 1336/1920 Pazar, Adet: 493-2793, s. 1.

¹⁵ Alemdâr, 26 Nisan 1336/1920 Pazartesi, Adet: 494-2794, s. 1.

¹⁶ Alemdâr, 27 Nisan, 1336/1920 Salı, Adet: 495-2795, s. 1.

üzerine mürür edebilecektir. Fakat Türkiye tarafından bir tecavüz vukua-ı müstisna olduğu halde Türkiye ile harbte bulunan millet veya milletler sefaininin duhulüne mümâneat edilecektir. İstihkamat muahe-de-i sulhiyenin imzasına müteakip hadım edilecektir. İzmir'in mevkien Yunan işgali altında bulunmasını ve bilahire eda-i umumiyeye müracaattan sonra aidiyetinin suret-i katiyede tekarrür ettirilmesine konferansça karar verildiği rivayet olunuyor. Figaro gazetesi ekalliyetlerin şekâyat-ı muhtemelelerini istimâ etmek üzere Cemiyet-i Akvam mümessilinin İstanbul'da ikamet edeceğini yazıyor.

2-San Remo -Resmi bir tebliğata nazaren konferans Boğazların murakabesini evvelce Fransız, İngiliz ve İtalyan feokalade komisyonlarından teşkil edilmiş olan beynelmil bir komisyona tevdi etmeye karar vermiştir. Meclis'te Batum'un Bolşeviklerin ileri hareketine karşı müdafaası karargir olmuştur. Bundan maada ittihaz edilen karara göre ekalliyetlerin şekâyatı istimâ etmek üzere İstanbul'da Cemiyet-i Akvam tarafından bir mümessil bulundurulacaktır. (Puti Parizin) gazetesine nazaren Mösyö Nitti Batum'un tahliyesini teklif etmiştir. Lord Curzon bu teklifi cerh etmiş ve Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan cumhuriyetlerinin muhafazası lüzumunu ispat etmiştir.

3-San Remo 25 Nisan -(Amerika telsiz telgrafı) Meclis-i Âli bu akşama kadar Türkiye mesailinin müzakeresini ikmal edeceğini ümit etmektedir. İzmir, Türkiye'nin hâkimiyeti altında Yunanistan tarafından idare edilecektir. Ermenistan hudutları mezkûr hükümetin kendisini müdafaa etmeye müsait surette tayin edilmiştir.

4-San Remo 25 Nisan -Meclis-i Âli cumartesi sabahı ictimâ etmiştir... Meclis, Türkiye muahedesinin Ermenistan'a müteallik arazi ahkâmını tetkike devam etmiş badehu Filistin üzerinde (manda) ve milli bir idare tesisine aynı zamanda muhtelif edyane mensub cemaatlere müteallik mesail tetkik etmiş ve müttefikler arasında bu babda itilaf tam hâsil olmuştur...¹⁷

San Remo Konferans İctimâları

"...Paris 25 Nisan (Fransızca İstanbul) -San Remo'da bulunan Ajans Havas muhabirinin telgraf-la bildirdiğine göre Meclis-i Âli İzmir'in aideti meselesinin birkaç sene sonra ahali mahaliyenin ârâ-i umumiyesine müracaat suretiyle katiyen hal edilmesine karar vermiştir. İzmir'de Müslüman anasır nazar-ı itibara alarak şimdiden teşkilat-ı mülkiye vücuda getirilecektir.

Paris 25 Nisan (Fransızca İstanbul) -Türkiye musalahanamesine dair mülki ve askeri mütehasısları istima ettikten sonra Meclis-i Âli Türkiye'de müttefikler kuvasından 24 fırka asker bulundurmaya karar vermiştir. Bu miktardan 100000 kişiyi itâ etmeye Yunanistan'a teklif etmiştir. Cemahir-i Müttehi-de Ermenistan Cumhuriyeti'nin istiklâlini resmen tasdik etmiştir...¹⁸

Anadolu da Nüfuz Muntıkları

"San Remo, 26 -Müttefikler, Türkiye'ye tensikat ve teşkilat-ı idaresine muavenet için icrâası niyetinde bulunduğu müzâheret hususunda bir itilaf akddetmişlerdir. Fransa, İngiltere, İtalya Türkiye'de mesail-i iktisadiyede müsâvât tâmmeye malik olacaktır. Bundan başka İtalya ...Konya, Antalya, Aydın dahi şâmil olmak üzere Afyonkarahisarı'na kadar imtidâd eden muntikanın imarı için hukuk-ı mahsûsaya

¹⁷ Alemdâr, 27 Nisan 1336/1920 Salı, Adet: 495-2795, s. 2.

¹⁸ Alemdâr, 28 Nisan 1336/1920 Çarşamba, Adet: 496-2796, s. 1-2.

malik olacaktır. Konferans, İtalya için Ereğli Havzası'nda da hukuk-ı vasi' temin etmiştir. Mamefih mütefiklerin menafi-i müzahir hürmet ve siyanet olacaktır.

San Remo -Kongre tarafından verilen bir karara tevfikan Ereğli kömür madenlerinin dörtte üçü İtalya'ya ve bir payı Fransa'ya terk edilmiştir...¹⁹

Sulhumuz Evvelki Gün Tebliğ Edildi

Bir buçuk seneden beridir Türk halkının beklediği barış antlaşması nihayet Versay Sarayı'nda ilan edildiği haberi verilmektedir. Ayrıca barış antlaşmasının kabul edilmesi için Osmanlı Devleti'ne 1 ay zaman verilmiştir. Bu karar ise bir emr-i vaki olarak görülmüştür.

"...Paris 11 Mayıs -Muahede-i Sulhiye bad-el-zeval saat 4'de Hariciye Nezaretinin Saatli salonunda Tevfik Paşa'nın riyaseti altında bulunan Türkiye heyet-i merhusasına tevdi edilmiştir. Mösyö Millerand merasime riyaset etmiştir. Paris 11 Mayıs -Konferans, cevap itası için Türkiye heyet-i merhusasına muahedenin yeom tebliğinden itibaren bir ay mühlet itasına karar vermiştir.²⁰"

Sulh Muahedemizin Merasim Tevdiyesi

"...Paris 12 Mayıs -Mösyö Millerand bervech-i âti beyanatta bulunmuşdur: Osmanlı İmparatorluğu merhusları efendiler Türkiye ecnebi tazyikine kapılarak 1914 senesinde Düvel-i Müttefikaya karşı muhâsamata başlamış ve bu hatası üzerine Düvel-i Müttefika müellim bir harbin birçok seneler devamına katlanmaya mecbur olmuşlardır. Binaenaleyh Düvel-i Müttefika bu derece müdhiş bir tehlikenin avdetine mani olmak maksadıyla her türlü tedabiri ihtiyata ittihaz etmekle mükellef bulunuyor.

Düvel-i Müttefika Boğazların serbestiyesini temin etmekle beraber saltanat İstanbul'da hâkimiyetini ibkaya karar vermişlerdir. Bunlar bu suretle Türkiye'de hak hürriyet ve adalet esasatı üzerine müstenid bir sulh tesis etmek arzusunda bulduklarını ispat etmektedirler. Düvel-i Müttefika bu esasatın galebesi için harb etmiştir. Tevfik Paşa cevaben heyet-i merhusasının muin müddet zarfında cevap vermek tasvirinde bulunduğunu beyan etmiştir.²¹"

Muahede-i Sulhiyemiz Tevfik Paşa Hazretleri'nin Tebligatı

"...Versay'da Tevfik Paşa Hazretleri 12 Mayıs 1920 tarihli ve 2 numaralı varid olan telgrafnamenin suretidir: Mösyö Milleran'ın riyasetinde Düvel-i Müttefika ve müşâriki sefaresinde müteşekkil Sulh Konferansı heyet-i tarafından Hariciye Nazaretinde merasim-i mutada ile kabul edildik. Mösyö Millerand irad ettiği kısa bir nutkunda Hükümet-i Osmaniye'nin 1914'de ecnebi tazyikine kapılarak Harb-i Umumi'ye iştirak etmesi faci bir harbin Düvel-i İtilafiye için ihtimalki birkaç seneler uzamasına sebebiyet verdiğini dermeyan ederek böyle müdhiş bir tehlikenin men-i tekerrürü zımında Düvel-i Mezkure tedabir müessir ittihaz etmek vazifesiyle mükellef bulduklarını ityân ve Boğazlardan serbest mürür temin edilmekle beraber Dersaadet'de hâkimiyet-i padişahînin ibkasına karar verilmiş olması ve

¹⁹ Alemdâr, 01 Mayıs 1336/1920 Cumartesi, Adet: 499-2799, s. 2.

²⁰ Alemdâr, 13 Mayıs 1336/1920 Perşembe, Adet: 510-2810, s. 2.

²¹ Alemdâr, 14 Mayıs 1336/1920 Cuma, Adet: 511-2811, s. 1.

Düvel-i Müttefika'nın Türkiye'nin hareket-i askeriye ve menafi ve âmâl-i meşruasını nazar-ı dikkate alarak Osmanlı İmparatorluğu ile adilane bir muahede akdetmek arzusunda olduklarını teyid eylediğini ilave etti ve müzakeratın tahriren icra edileceğini ve bunun için mah mühlet verildiğini beyan ile muahede layihasını tevdi eyledi.

İstiklâl ve hattâ devlet mefhumlarıyla katiyen kabil telif görülmeyen mevzubahis muahedenamenin başlıca ahkâmı şunlardır:

1-Bazı şartlara ta'likan İstanbul payitaht kalmak üzere Dersaadette (İstanbul) ve havalisinin bizim dâhil olmadığımız bir komisyon tarafından idaresi,

2-Yunanistan'la aramızda Çatalca'nın hattı hududu, 5 sene sonra âra-i umumiye müracaat edilmek üzere hâkimiyet-i Osmaniye namı altında İzmir'in Yunanistan tarafından idaresi,

3-Umur-ı maliye ve inzibatiyenin tamamen müstakil bir heyet-i ecnebiye tarafından murakibe altına alınması,

4-İktisadi kapitülasyonların kabl-el-harb müstefid olmayan Düvel-i Müttefikaya'da teşmil suretiyle teşdide ibkası,

5-Teşkilat-ı adliyenin adli kapitülasyonlar nazar-ı itibara alınarak icrası,

6-Kuva-yı askeriyenin gönüllü suretiyle kaydedilmek üzere (35000) jandarma ile (15000) miktarında takviye kıtaatından ibaret olmasını tertibine başladığımız cevabname ikmal olundukda konferansa tebliğ edilmeden merhuslarımızdan biriyle Dersaadette irsâl kılınacaktır.

Ajansın Mütemmim Tafsilâtı

1-...İzmir Yunanistan taht-ı idaresine geçmekle beraber Türkiye'nin hâkimiyeti altında kalacaktır.

2-Muahedede yeni iki hükümetin yani Hicazla Ermenistan hükümetlerinin tasdiki, bir (mandater)'in muavenetine müzahir olmak ve bununla istişarede bulunmak üzere Suriye ve Irak'ın mevkien birer hükümet-i müstakile olarak tanınması,

3-Filistin'in Britanya Hükümeti'nce Musevi ahali için tertib edilen idare-i milliyenin tatbikinde mesul olacak bir (mandater) tarafından idaresi hususları münderic bulunmaktadır. Bundan maada Mısır'da, Sudan, Kıbrıs ve Cezayir Bahr-i Sefid'de harbdan mütehaddis vaziyet-i cedidenin Türkiye tarafından tanınması, aynı zamanda Türkiye'nin şimali Afrika Müslümanları üzerinde icra-ı tesir etmek üzere bilcümle teşebbüsüne nihayet vermek için (Fas) ve (Tunus)'da Fransız himayesinin ve vâzihan tasdik muahede de talep edilmektedir,

4-İstanbul üzerinde Türkiye'nin hâkimiyeti devletlerce teslim ve tasdik edilmiş ise de Türkiye muahedei ve mukaveline riayet etmediği takdirde bu karar yeniden mevzubahis olacaktır,

5-Murakebe-i umur bir boğazlar komisyonu tesis edilmiştir. Mezkûr komisyon İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve arzu ettiği takdirde Cemahir-i Müttehide Bulgaristan mümes-sillerinden müteşekkil bulunacaktır. Bulgaristan Hükümeti Cemiyet-i Akvam azası olarak tasdik edilmiş-

tir. Rusya Cemiyet-i Akvam'a dâhil olduğu zaman komisyonda Fransa, İngiltere, İtalya ve Japonya gibi iki mümessil bulunduracaktır. Diğer milletlerden her birinin bir mümessili olacaktır.

6-Muahedenin aksam-ı sâiresi muhtelif edyane mensub ekalliyetlerin himayesine Osmanlı maliyesinin ve turuk mubahiye ve hadidiyenin beynelmilel murakabesine Rusya'nın muahedeyi herhangi bir zamanda kabul etmesine ve Osmanlı ordusunun tehdidine müteallik bulunmaktadır,

7-Muahedenin son ahkâmı tamirat hususunu izah etmektedir.²²

Muahedemizde Yanlışlık Var

Başlıklı haberde, Tevfik Paşa'nın göndermiş olduğu telgraf metnindeki İstanbul'la ilgili maddede bir yanlışlık olduğu saptanmıştır.

"Bazı şartlara tâliken İstanbul payitaht kalmak üzere Dersaadet ve havalisinin bizim dâhil olmadığımız bir komisyon tarafından idaresi." ... Bizim dâhil olmayacağımız komisyon tarafından sevgili payitahtımız değil, ancak Boğazlar idare edilecektir. Binaenaleyh telgrafta zikredilen tarz-ı idarenin İstanbul'umuzla alakası yoktur...²³

Sulhumuz...

"...Hakikaten sulh şeraiti son derece elim ve ağır mevadd-ı ihtiva ediyor. Binaenaleyh bir kere esas itibarıyla söyleyelim. Bu memlekete bu şeraiti kabul edecek kafa mevcut olamaz. Bu teklif edilen şerait bir sulh şeraiti değil olsa olsa perişan ve bedbaht mahkûmiyeti daha doğrusu idam kararı demektir...²⁴

Venizelos ve Muahedemiz

"Atina, 13... Meclis-i Mebusan bugün tarihi bir celse akdetti. Venizelos, bir cem-i gafir huzurununda ve hazirunun tezâhürat-ı meserretkaranesi arasında Türkiye Muahede-i Sulhiyesini tebliğ etti. Venizelos'un nutku hülâsaten bervech-i âtidir:

Efendiler' Muahede-i Sulhiye'nin bir hülâsasını size arz edebilmek vaziyetinde bulunduğumdan dolayı mesud ve bahtiyarım. Muahede-i sulhiye şera'iti mucibince Yunanistan Karadenize kadar vasıl olmaktadır. (Mebusan rahlelerinde ve localarda şiddetli alkışlar) bütün Türkiye Yunanistan'a verilmiştir.

(Venizelos haritayı gösterir) Marmara Denizi'ne vasıl oluyoruz. Muahede-i Sulhiye'ye merbut bir mükavelemiz ile Bulgaristan'a Dedeğaç tarikiyle Akdeniz'de bir mahrec temin eylemektedir. Hususi bir komisyon, Dedeğaç'ın iktisadi bir mahrec olarak kullanılması hakkındaki şera'iti tanzîm ve tesbît edecektir.

Marmara'daki Yunan sahili, 15 kilometre derinliğinde bitaraf muntika addedilmektedir. Kezalik Marmara'nın Asya sahilinde 100 kilometre derinliğinde bitaraf hale konmuştur.

İstanbul muahedenin ahkâm-ı sa'iresine suret-i katiyede tebaiyet etmek şartıyla Türkiye'ye bırakılmıştır.

²² Alemdâr, 15 Mayıs 1336/1920 Cumartesi, Adet: 512-2812, s. 1-2.

²³ Alemdâr, 16 Mayıs 1336/1920 Pazar, Adet: 513-2813, s. 1.

²⁴ Alemdâr, 15 Mayıs 1336/1920 Cumartesi, Adet: 512-2812, s. 1.

Muahede ahkâmının infâz ve tatbiki için en mükemmel teminat alınmıştır. Muahede-i Sulhiye ahkâm-ı mucibince İzmir ve havalisinde ayrı bir Yunan Devleti ihdâs olunmaktadır. Muahede-i Sulhiye'nin ikinci maddesi, İzmir'in hududunu, üçüncü maddede Türkiye'den nez edilmiş olarak telâkki edilen İzmir'in arazisini çizmektedir. Dördüncü maddede Türkiye'nin İzmir üzerindeki hukukunu Yunanistan'a devr ve İzmir üzerinde ancak bir hâkimiyet-i itibariye muhafaza eylemekte bulunduğu beyan edilmektedir. Beşinci madde mucibince Yunanistan, İzmir'in emr-i idaresi mesuliyetini deruhte ediyor. Altıncı madde Yunanistan'ın İzmir'de asayişin temin ve muhafazası için iktiza eden askerleri bulunduracağını söylüyor. İzmir'de mahalli bir diyet meclisi teşis olunacak ve Yunanistan bu babdaki nizamnameyi Cemiyet-i Akvam'ın nazar-ı tasvibine arz edecektir. İzmir'de gümrüklerin emr-i idaresi Yunanistan'ın elinde bulunacaktır. Türkiye'nin, İzmir ve havalisi limanlarında Bulgaristan'ın bir mahrec iktisadi sıfatıyla Dedeoğaç Liman'ı üzerindeki hukukuna müşabih hukuki bulunacaktır. Yunanistan, bu muntika ahalisinin hukukunu bilâtefrik-i cins ve mezheb haricinde müdafaa vazifesini ve konsolosluk hukukunu deruhte ediyor. Beş sene sonra mahalli Diyet Meclisi, İzmir'in Yunanistan'a ilhakını ilan etmek salâhiyetine hâiz bulunacaktır.

Boğazlar komisyonu İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Bulgar delegelelerinden mürekkebe bulunacaktır. Bulgaristan ile Rusya, Cemiyet-i Akvam'a iştirâk ederler ise, bu komisyonda temsil edilebileceklerdir. Türkiye'den Suriye, Kilikya, Irak, Filistin, Mısır ve Wilson'un bu babdaki cevabından sonra hududu tayin edilecek Ermenistan nez olunmaktadır.

-Müstakil Türkiye'nin nüfusu, Yunanistan'ın nüfusuna tecavüz etmeyecektir.

-Türkiye ordusu ve jandarmasının kuvveti 50000 neferi mücâveze etmeyecektir.

-Türkiye'nin donanma ve tayyare filoları bulundurması memnuadır.

-Türkiye'deki ekalliyetlerin tedrisi, adli ve dini muhtariyetleri tasdik olunuyor.

-Türkiye tehirci uğruyanlar tarafından terk edilmiş olan emval ve eşyayı iadeye, ecnebi diplomat ve şehâdetnâmelerini tanımaya, harb mücrimlerini takip etmeye ve katâl-i fa'illerini teslîme ve ika edilen hasar ve ziyanların tazmînine mecburdur...²⁵

Muahedemizin Metni-Venizelos'un Nutku

"... 1-Trakya meselesi: Venizelos bütün Trakya'nın Yunanistan'a verilmekte olduğunu ve Yunan hududunun Karadeniz ve Marmara'ya kadar varmakta bulunduğunu beyan eyledikten sonra demiştir ki: Trakya'nın bize başıyla Yunanistan asırlarca müddet kesirü'l-nüfus ve Yunan medeniyetinin meş'ildarı olan birçok şehirleri ihtiva etmiş olur. (Sürekli alkışlar)

Dedeoğaç tarihiyle Bulgaristan'a bir mahrec iktisad-ı temin meselesi hakkında da demiştir ki: Yunanistan tarafından vuku bulan teklifat mucibince bu mahrec bir Yunan, bir Bulgar, bir İngiliz, bir İtalyan ve bir Fransız delegesinden muhtelit mürekkebe bir komisyon vasıtasıyla murakabe olunacaktır. Bاده Venizelos Marmara'daki Yunan ve Türk sevahilinin bitaraf bir hale vaz edilmekte bulunduğundan bahsederek: "Türkiye Marmara'nın Anadolu sahilindeki sevahilde 100 kilometre derinliğinde kuve-i aske-

²⁵ Alemdâr, 16 Mayıs 1336/1920 Pazar, Adet: 513-2813, s. 2.

riye bulundurmamaya mecburdur. Yunan hududunun bu derece-i tevsiyi bizim için bir zaf-ı askeriyeyi intac etmez. Çünkü Yunanistan, Bulgaristan'dan daha büyük oluyor ve İstanbul'da kalan Türkiye orada kuve-i askeriye bulundurmamaya mecbur tutuluyor."

2-Adalar Meselesi: İmroz ve Bozca adaları Yunanistan'a ilhak olunmaktadır. Türkiye, Limni, Samsan adaları ile Londra Muahede-i Sulhiyesi mucibince Yunanistan'a verilmiş olan sair adalar üzerindeki hukukundan feragata mecbur tutuluyor.

3-İzmir Havalisi: Badehu Venizelos ayrı bir Yunan Devleti teşkil edecek olan İzmir ile hinterlandına nakl-i kelim ederek demiştir ki: "Biz Aydın Ovası'nı terk ediyoruz. Fakat buna mukabil bütün İzmir sancağını ve Akhisar'da dâhil olduğu halde Manisa sancağının bazı kazalarını muhafaza ediyoruz. Akhisar kazası büyük bir ehemmiyete haizdir. Zira elyevm taht-ı işgalimizde bulunan sahanın hudud-u şimal cihetinde muzaaf bir badehu ve mesafeye nakil etmekte ve şimal hududlarımız Edremid Körfezi'nin ortasına ve (Kemer)'in cunubuna kadar uzanmaktadır. ...İzmir ile havalisi Türkiye'den ayrılan arazi ile aynı şeraite tabi tutulmakta ve zat-ı şahanenin hâkimiyeti lâfziyesi altında kalmaktadır. Fakat Türkiye bu hukuku hâkimiyetinin infaz vasıtalı vazifesini Yunanistan'a veriyor. (Alkışlar). Türkiye'nin bu hak hâkimiyeti İzmir civarında müttefikler tarafından tayin edilecek bir kale üzerinde keşide olunacak bir Osmanlı bayrağı ile temsil edilecektir. (Alkışlar) Yunanistan İzmir ile havalisinin idaresinden mesul bulunmaktadır. Bu maksadı da tayin edeceği memurin ile temin edecektir.

4-İzmir'de Yunan idaresi: Yunan hâkimiyeti sükun ve asayişin temini için İzmir ve havalisinde icab eden kuva-yı askeriye bulunduracaktır. Mahli Diyet meclis intihab ekalliyetlerde dâhil olduğu halde bütün ahalinin iştirakini temin edecek bir temsili nisbi kanun ile icra olunacaktır. Muahede-i sulhiyenin tatbikinden 6 ay sonra Yunanistan ve şeraiti mutabık bir intihab kanunu Cemiyet-i Akvam'ın nazar-ı tasvibine arz edecek ve tehcir ve teb'id ve tecavüz etmeyecektir. Mahali diyet meclisiyle Yunan idaresi arasındaki münasebet Yunan Hükümeti tarafından Yunan Kanun-ı Esasisi ahkâmını nazar-ı dikkate alınarak tanzim olunacaktır. Yunanistan İzmir'de ve havalisinde gümrük hududiye teşkil etmek ve bu havaliyi resumat muamelatı nokta-yı nazarından Yunanistan gümrük kanunlarına tabi tutmak hakkına haiz olacaktır. Bu suretle Yunanistan İzmir ve havalisinin Yunanistan ile gümrük ittihadını ilan edebilecektir. Türkiye İzmir limanında bir gümrük mıntkası bulundurmamak hakkına hâizdir. Türkiye bu mıntkaya idhâl ve ihracatını bir şey tediye etmeksizin serbestce icrâ edebilecektir. Bu suretle İzmir iktisadi hiçbir zarara uğramayacaktır. Yunanistan diğer devletler ile birlikte Türkiye'ye istihlâf ettiği yerlere isabet eden divan-ı umumi hisesini deruhte eylemektedir. Mahali Diyet Meclisi beş sene mürüründen sonra ekseriyet ile İzmir ve havalisinin Yunanistan'a kati ilhakını Cemiyet-i Akvam'dan talep eylemek hakkına hâiz bulunacaktır. Cemiyet-i Akvam meclis idaresi, Cemiyet-i Akvam tarafından tesbit edilecek şeraite tevfi kan bu hususda ârâ-i umumiyeye müracaat edilmesini talep edebilecektir. Eğer ârâ-i umumiyenin neticesi Yunanistan lehine çıkarsa Türkiye'nin muahede-i sulhiyesi tesbit edilen kâfi hukuku hitam-pezir olur ve Yunanistan'a intikal ediyor. (Alkışlar) Badehu Venizelos İzmir'in esas itibarıyla Yunanistan'a ilhak edilmekte bulunduğunu şerait-i ibtidaiyenin istikbâl için hiçbir mani teşkil edemeyeceğini söylemiş ve İzmir Yunan fevkalade komiseri İstiryadis medih ve ittira etmiş. Mumaileyh Yunanistan'ın emr-i idaresini muhtelif anasırlara teşmil ve kendilerini hürriyet ve müsâvat dairesinde idare edebileceğini ispat ettiğini söylemiştir.

5-Boğazların Mukadderatı: Boğazlar temin-i serbestiyesine gelince bu hususta bir komisyon teşkil edilmiştir. Bu komisyonda arzu ederse Amerika merhusları, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Cemiyet-i Akvam'a dâhil oldukları gündün beri Rusya ve Bulgaristan merhusları bulunacaktır. Bu komisyonun dairevi salâhiyeti Akdeniz'de Boğazların müdâhilinden Karadeniz'deki mahrecine kadar 3 mil mesafeye mümtedir. Komisyonun ayrı bir zabıta heyeti bulunacaktır. Bu heyet zabıta Marmara ahali meyânında alınacaktır. Marmara'nın Türk idaresinde kalan havalisinde kapitülasyonlar mer'i ve cari olacaktır. Yunanistan'a verilen Marmara havalisinde ise ibka edilecek cerâim Yunan kanunlarının saha-i kazaiyesi dâhilinde bulunacaktır. İngiltere, Fransa ve İtalya hükümetleri Boğazların serbestiyelerini muhtemel bir taarruza karşı siyanet ve müdafaa için Marmara'nın bazı noktalarında kuvayı askeriye bulundurmak hakkını haizdirler.

6-Türkiye Neler Kaybediyor? Türkiye suret-i kıtayıde Suriye, Kilikya, Irak, Filistin, Arabistan, Mısır ve hududu muahade-i sulhiye ile fakat hâkim sıfatıyla vereceği kararı evvelden kabul edeceğini Türkiye'nin söyleyeceği Mösyö Wilson tarafından tayin edilecek olan Ermenistan gaybediyor.

7-Ermenistan ve Yunanistan: Yunan heyet-i merhusası Ermenistan'ı talik eden meseleleri kemal-i tevcihle takip ve Ermenistan'ın medhiyeti terovic için bütün muavenet müzahiratını sarf etmiştir. Temenni ederiz ki saha-i imkân dairesinde daha büyük bir Ermenistan teşkilini terovic eylemiş olan Wilson Ermeni menafiyle kabil tevfiik bir hüküm ve karar versin. Ümid ederim ki Mıstır Wilson Trabzon tarihikiyle Ermenistan'a bir mahrec iktisadi temini için Trabzon vilayetinin bir kısmını fen ve nez etmek istemeyecektir. Müzakerat esnasında Karadeniz sahilinin Ermenistan ile bir heyet-i müttehida teşkil edilmesi için Düvel-i Muazzame'den birinin vekâleti altına konabileceğini ârâ-i ettim. Fakat alakadar milletler bu suret-i tasviyeyi reddettiler. Eğer bugün Trabzon vilayeti Türkiye'den nez edilse idi. Bu kıtanın Ermenistan ile irtibat peyda etmesini nahoş bir nazarla görmeyecek idim. Zira o havalideki Rumluk o kadar kuvvetlidir ki diğer akvam Hristiyan ile teşrik-i mesaisinden korkulacak hiçbir şey yoktur. Sulh konferansındaki Ermeni merhuslar Venizelos ile bu hususta müttehüdül-fikir olduklarını ve bir mahrec arazi istemediklerini söylediler.

8-Kürdistan ve Müstakil Türkiye: Muahade-i Sulhiye Kürdistan'a mahali muhtariyet bağış etmektedir. Bu muhaberat bir sene sonra ahalinin talebi üzerine tam bir istiklâle ile müncer olabilir. Bu suretle vaktiyle pek cesim bulunmuş ve 3 kıta üzerine ittisâ peyda etmiş olan Türkiye nüfus Yunanistan'ın nüfusundan fazla olmayacak olan bir devletle kalb ediliyor. Zira Türkiye'nin nüfusu 9 milyondan düvel bulunacak ve bu nüfustan (23.000.000) Hristiyan olacaktır. Türkiye hakikatte bir Avrupa devleti sıfatını kaybediyor. Zira muahade-i sulhiye ahkâmınca Avrupa kıtası üzerinde efrad kadrosu zabıtları ve küçük zabıtlar 700 kişiye tecavüz etmeyecek bir kuvvetten gayrı asker bulundurmayacaktır. Diğer taraftan İstanbul'da Türkiye kalıyor. Fakat Türkiye muahade-i ahkâmını ve buna müzil mukaveleti ve bilhassa ekalliyetlerin dini ve milleti hukukunu ihlal ederse müttefik devletler bu kararı tadil etmek hakkını sarâhaten muhafaza ediyorlar. Türkiye'nin bu babdaki bütün mukarreratı itba ve inkiyad etmeyi taahhüdünü şimdiden deruhte ediyor. Esasen ekalliyetlerin himayesi yalnız bu ahkâm ile temin ediliyor. Zira bu babdaki ahkâma riayet ettirecek devlet hatta en yakın devlet Yunanistan olacaktır.

9-Donanmamız ve Ordumuz: Askerlik nokta-yı nazarına gelince Türkiye 35000 neferden terkib edecek olan jandarma kuvvetinden başka ordu bulundurmayacaktır. Bu jandarmada ecnebi zabıtanı yüzde

15 nisbetinde bulunacak ve jandarmalar anasır muhtelifeden alınacaktır. Bu jandarma kuvveti komisyon mahsusun ârâ-i edeceği mevâki taksim edilecek komisyon muvâfakat etmedikçe kendisine tebdil-i mevki ettirilmeyecektir. Askerin yekünü ise (15000) neferi tecavüz etmeyecek fakat sahra topları ile mîtralyozdan başka topları ve tayareleri mevcut olmayacaktır. Türk donanması mütefiklere teslim olunacaktır. Türkiye'nin küçük hacimde 10 sefine harbiyeden başka sefain-i harbiyesi bulunmayacaktır.

10-Ekalliyetlerin Himayesi Meselesi: Muahedenin ekalliyetlerin himayesini talik eden kısmına gelince bu anasırın dini, tedrisi ve adli imtiyazat muhtariyetlerine riayeti emirdir. Türkiye anasır gayr-ı Müslime'ye dini, tedris ve adli imtiyazat teminine mecburdur. İnfiâlzikir esasata mugayir bütün ahkâm mülğadır. Gayr-ı Müslüm unsurlar İslamlar gibi aynı teminata muzhîr olacaklardır. Bu cematler kendi mukabile Türk Hükümeti'nin müdahalesi olmaksızın hayr ve cemaat müeseseleleri tesis ve idame edebilecekler ve lisan ve din hususunda bir hürriyet mutlakıyye muzhîr olacaklardır. Emval-i metruke hakkında 1915 senesinde sadrolmuş olan kanun mülğadır. Bu emval ve emlak bir komisyon bahusus tarafından sahiblerine iade olunacak ve bu komisyonda Cemiyet-i Akvam temsil eden bir imza bulunacaktır. Türkiye tehcir edilmiş olanların aodetlerini teshile mecburdur. Muahadenin ahkâm-ı cezaiyesine gelince Türkiye harb mücrimlerini tesliminden başka kitâl ve tehcir faillerini de müttefiklere teslime mecburdur. Diğer bir madde ise müttefikin tebasına tazminat verilmesini emirdir.

11-Kapitülasyonlar: Kapitülasyonlar meri'iyü'l-icrâdır. Hususi bir komisyon adli Kapitülasyonlar projesini ihzar edecektir. Türkiye'nin imzalamaya mecbur olduğu muahede ahkâmının hudud-u siyasi bundan ibarettir. Müttefikler bu muahedeyi kabul ettirmek için yalnız icab eden kuvvete değil, fakat bu babdaki azim ve idareyede malikdirler. Bade Venizelos Balkanlar'da bir Yunan hükümü siyasi tesis etmek istediği hakkındaki Bulgar şikâyetine cevap vererek bu iddianın Yunan amellerine tevafik etmediğini ve bununda en büyük delili Yunanistan'ın kendisinden daha büyük olan Sırbistan ile Romanya'ya kıskanması ve bilakis onların büyümesini alkışlaması keyfiyettir. Demiş ve şunları ilave etmiştir: Beklediğimiz suret tasviyeden sonra artık şimalde ve asırdide düşmanımızın bulunduğu havali üzerinde hiçbir amel beslemiyoruz. Yunanistan Türkiye ile münasebet hissine hem ceviri besleyeceğini ümid eder. Elve-rir ki Türkiye muahede-i sadakate bir surette tatbik etsin. Badehu Venizelos yine Yunanistan'ı tertib eden vazife nakl-i kelim ederek Yunanistan'ın yeni tebasının teba değil, fakat vatandaş oldukları ve bu yeni vazifenin faaliyeti insaniyesinin bütün ufklarını kendilerine ve en yüksek makamat memuriyetinde bütün edyân salıklarına küşadı bulunduğu kanaatini telkin eylemesi lazım geldiğini söylemiş ve hatime-i makal olarak şu sözleri ilave etmiştir: İş büyüktür, fakat milli kuvvetlerimizin fevkinde değildir.²⁶

Sulhumuz ve Said Menal Bey'in Beyanâtı

Başlıklı haberde, San Remo Konferansı'nda alınan barış kararlarının çok ağır olduğu vurgulanmıştır. Osmanlı Devleti'nin bu durumdan kurtulması için Damat Ferit Paşa'nın başkanlığı altında toplanarak hızlı bir şekilde hareket etmesi gerektiği savunulmuştur.

"...Sulh şeriatının ne derece ağır olduğunu görüyorsunuz, diyebilirim ki kurun-ı vustanın hitamından sonra bugüne kadar hiçbir millete bu kadar ağır şeriat sulhiye teklif edilmiş değildir. O zamana aid muharebat da bile nihayet harben zabtolunan arazinin galibler elinde kalmasıyla harb neticelenirdi...

²⁶ Alemdâr, 17 Mayıs 1336/1920 Pazartesi, Adet: 514-2814, s. 1-2.

Hâlbuki bu şerait-i sulhiye devleti o eski muharebat devrinden daha ağır bir vaziyet içinde bıraktı bugün harben işgal olunmayan kıtaalar bile elimizden alınmak isteniyor. Bu şerait-i sulhiyenin ne derecede elim olduğu meydandadır... (Said Menal Bey) Size kendi fikrimi söylüyorum: İhtirası, münafiseyi bırakarak ancak taht-ı hümayunun etrafında Ferid Paşa Hazretleri'nin riyaset-i umumiyeleri altında birleşerek gayet seri harekete mecburuz. Emin olalım ki bu dakikalar Devlet-i Osmaniye'nin altı yüz yetmiş senelik hayatında geçirdiği bütün saatlerin en mühimidir. Yanlış atılacak bir hatve devleti tehlikenin karine düşürecektir...²⁷

Tecdid mi Ta'dil mi?

Başlıklı metinde, San Remo Konferansı'nda alınan kararlarla Türkiye Devleti'ne bir darbe vurulduğunu dolayısıyla böyle bir antlaşmanın kabul edilemeyeceği izah edilmiştir.

“Bize tebliğ edilen ve düvel-i mağlubenin hiç birisiyle kabil telif olmayan muahade-i sulhiye şüphe yokki bütün Türk ve Müslüman yüreklerini ebedi bir matem ve tesire düçar eyledi. Hepimiz muahade-i sulhiye'nin şekl-i hazırı ile kabil kabul bir şeyi olmadığını biliyor... Bazı mahâfil muahade-i sulhiye telâki eyledikten ve o mecellenin bu şekl-i vahim ve feciyani gördükten sonra bile bedbin olmaklığımıza mahal bulunmadığını ve eğer isterse Türkiye'nin bu muahadeyi kabulden sonra da mesud ve müreffeh bir surette yaşaması mümkün olduğunu ileri sürüyorlar... Yedi sekiz günden beri gazetlerimiz tarafından yazılmakta olan muahade-i sulhiye metnini madde madde takip ediyoruz. Bunların içinde hiçbir madde yoktur ki menafi-i âliye-i saltanat ve hilafetle mevadd-ı istiklâl ile ve hatta uğrunda yüz binlerce evlad feda eylediğimiz hüsn-ü izzet nefsimizle kabil tatbik ve telif olsun.

Hudud mesailinden itibaren gerek Boğazların şekl-i idaresine, gerek güya zir hâkimiyetimizde terk edilen arazinin vaziyet-i müstakbesine maliye ve adliyemizi harbiye ve bahriyemize umur-ı havaiyemize düyun-ı umumiyemize ve sulhun sair-i ahkâmı müteferriasına dair muahadeye derc edilen her bend-i istiklâlimize kabiliyet-i hayatiyemize karşı indirilmiş bir darbe mahiyetindedir. Bu cihet kabil-i inkâr değildir... Lakin bütün bunlar bir ırkın, bir saltanatın ve bir tarihin imha ve ifnâsı için hiç kimseye hak veremez. Türkler ölmemeye ve birkaç asırdan beri devam edip giden cenk ve cidâl ile mali bir tarih sergüştü kapayarak asri bir surette mücehhez bir unsur sulh ve müsalemet halinde idame-i mevcudiyeti ahd eylemişlerdir.²⁸

On Beş Gün Mühlet

Refi Cevad, Osmanlı Devleti'nin böyle bir antlaşmayla karşı karşıya kalmasına İttihatçıların sebebiyet verdiğini iddia etmiştir. Barış antlaşmasının maddeleri Osmanlı Devleti için çok ağır olduğunu vurgulamıştır.

“Muahade-i Sulhiye'ye cevap için devlet-i âliye'ye yeniden on beş gün mühlet verildi. Kanaatimiz ki bu on beş gün zarfında muahadeye cevap vermek değil, hatta layıkıyla mevaddını tetkik etmek bile mümkün değildir. Bizlerin muahadeye verebileceğimiz cevap on on beş gün müddet pek fazladır. Tadil veyahut tecdid için ise on beş gün pek kısa bir müddettir. Bir kere esas itibarıyla bu ahkâmın bizler için

²⁷ Alemdâr, 03 Haziran 1336/1920 Perşembe, Adet: 530-2830, s. 1-2.

²⁸ Alemdâr, 08 Haziran 1336/1920 Salı, Adet: 535-2835, s. 2.

gayr-ı kabil kabul olduğunu tekrar etmeli...

Hareket-i Milliye, Hareket-i Milliye mahiyetinde kalmadığı ve büsbütün başka gayeler istihdaf ettiği cihetle devletin vaziyeti bu elim derekeye düştü... Biliyoruz ki Anadolu'da bir bir kurulan sehpalarda hala vatandaş ve dindaş cesetleri sallanıyor. Bu faaliyeti (!) İttihat ve Terakki'den gayrı gösterecek bir zihniyet mevcut değildir. İlan-ı meşrutiyetten tutunuz da bu güne gelinceye kadar İttihat ve Terakki imhadan gayrı bir şey yapmamıştır. O zaman cemiyet-i muhtereme (!) ye muhalefet mucib idam idi. Şimdide âmâl-ı milliye (!)'ye mukavemet sebep ifna oluyor.

Günah değil mi?

Anadolu'ya bu ruh hükm-ü ferma oldukça Avrupa nazarında tebrie eyleyebilmeğliğimizin imkânı var mıdır? Artık yoktur dökülen kan kâfidir. Hiç değilse memleketin bu vaziyeti karşısında mantıkla hareket edelim...²⁹

Karşı Gazeteler

"Bosfor gazetesinin sermuhariri Payyares seyahatte bulunduğu Yunan denizinden 1 Haziran tarihiyle gazetesine gönderdiği metktubda sulhumuz şeraiti ve bunda yapılması mümkün olan tadilatı mevzubahis ederek Türklerin fazla ümide kapılmamalarını tavsiye ettikten sonra diyor ki: Bazı paşalar ve beyler İzmir ile Trakya'yı vermekten ise kanımızın son damlasını dökmeyi tercih ederiz diyorlar. Bu beyler ve paşalar intihar etmek istiyorlar ise kendi hayatlarına sahveletle hitame çekebilirler. Fakat bütün bir milleti beraber sürüklemeye hakları yoktur. Hayır, benim Türk dostlarım intihar bedbaht imparatorlukların son sözü değildir. Siz yaşamalısınız ve yaşamak hususunda ısrar etmelisiniz. Millet olarak elinizde bir parça arazi kaldıkça hayatta teannüd etmelisiniz. Anadolu'nun en aşağı otuz milyonluk bir halkı besleyecek kadar zengin olduğunu biliyor musunuz? Hâlbuki orada şimdi ancak sekiz milyonsunuz. Çalışınız istihşâlâtı çoğaltınız, aziminizi tarsin ediniz evladınızı tezyid ediniz ve siz ikinci derecede bir devlet olarak kalacaksınız. Avusturya'ya nazar-ı ibretle bakınız bu inhidam ve sukuttan ders-i ibret alınız... Fakat bütün bu sözlerden Bab-ı Âli'nin Türkiye heyet-i merhusasına verilen şerait-i sulhiyeyi tadil ve tahfif ettirmek için çalışmaması lazım geldiği manasını çıkarmak doğru değildir. Böyle bir fikir benden uzaktır. Damat Ferit Paşa'nın, Meclis-i Âli huzurunda esbab muhaffife dermeyan etmemesi şayan-ı hayret olur... (Bosfor)³⁰

Mösyö Millerand ve Sulhumuz Hakkında Beyanat

"Paris, Haziran 11 -Mösyö Millerand perşembe günü Meclis-i Mebusan hariciye encümeninde şark meseleleri ve bilhassa Türkiye muahade-i sulhiyesi hakkında bervech-i âti beyanatta bulunmuştur. Türkiye hakkında mütteliklerin ittihaz ettikleri karar üzerine Fransa ile Britanya arasında 1916 senesinde akdedilen mukâvelât yeniden tetkik ve tadil edilmiştir. Türkiye şark ve garb-ı Trakya'yı gayib etmektedir. Her ikisi de Yunanistan'a terk edilmiştir. Sultan İstanbul'da ibka edilecek ise de Boğazlardan serbest-i mürüre ve Avrupa sahillerinin tahdidine nezaret etmekle mükellef bir komisyon ihdâs edilecektir. Fransa Suriye üzerinde ve Büyük Britanya Filistin ve Irak üzerinde vekâleti (manda) haiz olacaktır.

²⁹ Alemdâr, 11 Haziran 1336/1920 Cuma, Adet: 538-2838, s. 1.

³⁰ Alemdâr, 12 Haziran 1336/1920 Cumartesi, Adet: 539-2839, s. 2.

Ermenistan'a gelince şimdiye kadar hükümetlerden hiçbiri vekâlet (manda) kabul etmemiştir. Kiliya Türkiye'de kalacak ise de Fransa'nın murakib-i iktisadiyesi altında bulunacaktır. Burada intizamın muhafazasından Türkiye mesul olacaktır.

İtalya Antalya körfezinde kontrol hakkını hâiz olacaktır. İzmir'e gelince Yunan işgali beş sene sonra ârâ-i umumiyyeye müracaat edildikten sonra kesb-i katiyet edecektir...³¹

Bir Nefha-i Ümid....

Refi Cevad, İtilaf Devletleri'nin barış antlaşmasının maddelerini değiştireceklerini vurgulamıştır. Böylece Türkiye Devleti hayatını idame ettirmeye devam edeceğini iddia etmiştir. Türkiye Devleti ekonomik bağımsızlığını kazanmadan istiklâline kavuşamayacağını öngörmüştür.

“...Nihayet âlem insaniyet devamlı bir sulhun kıymeti için Türkiye'nin Türklere ait olması lazım geldiğini takdir ediyor demektir... İdam kararımız olan sulh muahedesinin tadili elbette bu memlekete hayat temin edecektir... Galiblerin birden her cihetle kuvâ bulunmaları dolayısıyla muahede-i ahkâmını duâen ve kerhen tatbik eylemeleri pek mümkündür. Yalnız hiçbir hükümet değil hatta hiçbir Türk bunu kabul edemez... Arzu istilal beslemeyen kimsenin hukukuna tecavüz etmek istemeyen bir devletin bu derece hukuku ayaklar altına almamazdı. Buna ne insaf ne vicdan müsaade edemezdi. Bahusus Avrupa'nın üç beş efkârı müfrit eshabının taşkınlıklarını bahane ederek yavaş yavaş devlet-i âliye'yi muzik bir çenber içine almaları doğru değildi... Bizler için her şeyden bütün vakayı ve hadisat-ı siyasideyi daha ehemmiyetli bir nokta mevcuttur. Bunun hakkında şimdiye kadar bir kelime yazılmadı:

Kapitülasyonlar...

Onlar ne olacak asıl kapitülasyon devrinden kurtulmadıktan sonra temamiyet-i mülkiyemiz temin edilemez. Bu mesele-i mühime ise İttihatçıların Harb-i Umumi'yede yaptıkları gibi kabadayılıkla hal edilemez. “kaldırdık!” demekle refi edilemez. Onu zaman ve icrâat lağvedecektir. Bu ise devlet-i âliye'nin istikbâli için bir unsuru sulh ve müsalemât olabilmesini temin eylemekle mümkündür...³²

Mukadderatımızın Tayin ve İnkişâfı Etrafında

“...Türkiye 26 Haziran tarihi verilecek cevap müddeti olmak üzere tespit eylemiştir. Polonya Konferansı'nın ikinci ictima akdedilmiş ve saat dörtten yediye kadar devam etmiştir. Türkiye Meselesi tetkik olunmuş ve sulh projesine Türkiye'nin vereceği cevap tarihi bidâyeten tespit olunan zamana hasredilmiştir. Yani cevap 26 Haziran Cumartesi gününe kadar gelmelidir...”

Yunanistan, muahade-i sulhiyeyi tatbik ettirmek vazifesini deruhte eylemekle nüfuz ve şerefini tezyid edecektir.³³

Polonya Konferansı Etrafında

Başlıklı haberde, İtilaf Devletleri, barış antlaşmasını kabul ettirmek için Yunanistan'ın aracılığıyla Türkiye'ye baskı yapacakları vurgulanmıştır.

³¹ Alemdâr, 13 Haziran 1336/1920 Pazar, Adet: 540-2840, s. 1.

³² Alemdâr, 18 Haziran 1336/1920 Cumartesi, Adet: 545-2845, s. 1.

³³ Alemdâr, 25 Haziran 1336/1920 Cuma, Adet: 548-2848, s. 1.

"...Müttefikler, Türkiye Muahade-i Sulhiyesi'nin yeniden tetkikine muhalefet etmekte ve Hareket-i Milliye'nin teskini hususunu Yunanistan'a terk eylemektedirler.

Mösyö Lloyd George, Avam Kamarası'nda Hareket-i Milliye'nin söylendiğinden daha az tehdid âmiz olduğu beyan ile İngilizlerle Yunanlıların müştereken hareket edeceklerini temin etmiştir...³⁴"

Venizelos'un Israr Muvaffakiyeti

İtilaf Devletleri, Anadolu'daki Milli Hareket'in faaliyetlerini gerekçe göstererek bu hareketi bastırmak ve barış antlaşmasını Türkiye'ye kabul ettirmek için Yunanlıları görevlendirmişlerdi.

"...Polonya Konferansı'nın Türkiye Muahedesi'nin herhangi bir suretle yeniden tetkikine itiraz ettiği ve Hareket-i Milliye'nin teskini hususunda Yunanistan'a vekâlet verdiği teyit edilmektedir.

Mösyö Venizelos, esna-i mülâkatında Yunan ordusunun vazifesinin ibka etmeye muktedir olduğu ve bu vazifenin Anadolu'yu istila değil ancak müttefikleri tehdid eden Türk kuvvetlerini itaate icbar etmekten ibaret bulunduğunu beyan ile demiştir ki: "Mustafa Kemal kıtaatının endişeye mucib olacak surette ilerlemesi üzerine bunların yolunu katı etmek için Yunan kıtaatının İzmir'den ilerlemesi hususunda mezuniyet aldım."³⁵

Sulhumuz ve Avrupa

"...Türkiye'ye tahmil edilen şerait-i sulhiyeye dair Damad Ferid Paşa tarafından tevdi edilen mutalaaname cumartesi sabahı Hariciye Nazaretine vasıl olmuştur. Puti Parizin gazetesinin istihbaratına nazaren müşarunileyh Trakya ve İzmir hakkındaki şeraitin kabulünü gayr-ı mümkün telakki etmekte ve aynı zamanda muahedenin Boğazları beynelmilel komisyonu taht-ı murâkabesine vazeden ahkâmına karşı birtakım itirazat dermeyanıyla ahkâm-ı mezkurenin iş bu muntıkada Türkiye Hükümeti'ni bilfiil hakk-ı hakimiyetten mahrum etmekte bulunduğu mutaalasını serd eylemektedir. Mahaza Türkiye Heyet-i Merhusası Boğazlar Komisyonu'nda tahmil edilmek şartıyla beynelmilel murâkabe esasını kabule amade bulunmaktadır...³⁶"

Sadrazam Paşa'nın Tevdi Eylediği Muhtıra

Başlıklı muhtırada, Damad Ferit Paşa'nın barış antlaşmasına dair İtilaf Devletleri'ne cevap verdiğini ve bu cevapta yer alan istekleri İtilaf Devletleri'nin kabul etmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir.

"...Paris 29 Haziran -Bazı gazeteler Sadrazam Damad Ferid Paşa tarafından tevdi edilen mutalaamenin Türkiye'nin cevabını teşkil eylediğini ve İstanbul'dan gelen 2 merhusun muvasaletinden sonra hiçbir vesika tevdi edilmeyeceğini yazıyorlar..."

Yunan milleti ve hükümeti Mareşal Foch ve Mareşal Wilson tarafından çizilen hududu inhisar ettirmeye karar vermiştir.

³⁴ Alemdâr, 27 Haziran 1336/1920 Pazar, Adet: 550-2850, s. 1.

³⁵ Alemdâr, 28 Haziran 1336/1920 Pazartesi, Adet: 551-2851, s. 1.

³⁶ Alemdâr, 29 Haziran 1336/1920 Salı, Adet: 552-2852, s. 1.

Paris 28 (Şulugusdan) –Hükümet-i Osmaniye tarafından müttefiklere verilen cevabnamenin hudud-u esasıyesi bervech-i âtidir:

1-Türkiye, İzmir ile Trakya'yı Yunanistan'a vermekten istinkâf ediyor ve bu istinkâfını dini, tarihi ve milli esbab ve delaile istinad ettiriyor.

2-Türkiye Ermenistan'ın istiklâlini tasdik eder. Van, Bitlis ve Erzurum vilayetlerinin bir kısmını hükümet-i mezkureye terk ve kendisinden iftirak eden arazi için tazminat talep eder.

3-Hükümet-i Osmaniye, Hicaz Hükümet-i Müstakillesi'nin tesisini tasdik, Suriye ile Irak mandalarını kabul ve fakat yeni hududun emr-i tahdidinde hukuk-ı mütesâviyeye malik Müslüman delegelerin de bulundurulmasını talep eder.

Bab-ı Âli, Boğazlar üzerinde beynelmilel bir murâkabenin tesisini kabul eder. Fakat Boğazlar Komisyonu'nda da kendisinin temsil edilmesini talep eyler.

Paris 28 -Mösyö Millerand ilk defa olarak Türkiye'nin cevabına matla' olmuş, derhal müttefikleri mâlûmattar etmiştir. Matbuat Türkiye'nin teklifatını gayr-ı mümkün el-kabul addedilmektedir. Damat Ferid Paşa, İzmir ile Trakya'nın Yunanistan'a adem-i terki hakkında ısrarda bulunmakta ve bu iki nokta üzerinde Türkiye'nin müttefiklerin kararını kabul edemeyeceğini beyan eylemektedir...

Cevabımızın Londra'da Telakkisi

Londra'da 28 -Burada Türk cevabı gayr-ı kabil kabul addedilmektedir. Müttefiklerin Osmanlı mutalebini nazar-ı itibara almayacaklarına şüphe yoktur...³⁷

Hükümet-i Osmaniye'nin Mukâbil ve Mühim Cevabı

"Paris'te bulunmakta olan Sadrazam Damad Ferid Paşa Hazretleri'nin sulh konferansı tarafından dermeyan ve tebliğ edilen şerait-i sulhiyeye cevaben bir muhtıra verdiklerini telgraf havadisî olarak yazmıştık. Son gelen Avrupa gazetelerinde bu muhtıranın metnini gördüğümüz cihetle haiz olduğu ehemmiyet fevkaladeye mebni bervech-i âti nakil ve tercüme eyliyoruz:

Zira Türkiye'nin taksimi mevzubahis olmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan milliyet prensiplerine tebaiyyetle mühim aksam ve arazi gaib edilerek ya hükümet-i müstakille (Ermenistan ve Hicaz) veyahut bir devlet-i muazzame mandası altında hükümet-i müstakille (Irak, Filistin, Suriye) ihdas edilmekle Mısır'ın, Kıbrıs'ın Büyük Britanya nam-ı hesabına havza-i memalik-i Osmaniye'den rabtası kat kılınmakla ve hükümet-i Osmaniye'nin Trablusgarb ve Adalar Denizi hükümetleri üzerindeki hukukunun kal' edilmesini talep eylemekle iktifâ olunmayarak bu milliyet prensiblerine rağmen şark-ı Trakya ve İzmir havalisinin Türkiye ile hiçbir zaman hal-i harbde bulunmamış olduğu halde galip vaziyetinin müsâadatından istifade etmek isteyen Yunanistan'a terki talep olunmaktadır ki buda pek bariz bir adaletsizliktir.

Bundan maada Kürdistan'ın memleketten ayrılması ihzar edildiği gibi aksam mütebâkiyesinde nüfuz muntıklarına taksim derpiş olunmaktadır. Mesâha-i sathiyesinin üçte ikisini Hükümet-i Osmani-

³⁷ Alemdâr, 01 Temmuz 1336/1920 Perşembe, Adet: 554-2854, s. 1.

ye'den nez edilmiş bulunuyor. Nüfusa gelince keza Türkiye ahalisinin üçte ikisini kaybetmiş bulunuyor. Memleketin menabi-i tabiiye-i ve servet-i iktisadiyesi nokta-yı nazarından bu nisbet pek büyüktür. Fakat hepsi bu kadar değildir. ...Muahede-i Sulhiye-i Hükümet-i Osmaniye'nin hukuk-ı hükümraniyesine en büyük tecavüzleri de ilave etmektedir. Bilakis İstanbul'da bile Türkiye kendisini kendi yurdunda telakki edemeyecektir. Zat-ı şehane ile Hükümet-i Osmaniye'nin yanında –hatta bazen Yunanlıların fevkinde “Boğazlar Komisyonu” Boğaz İçi, Marmara'yı ve Çanakkale'yi taht-ı hükmünde bulunduracaktır. Ve bu komisyonda Türkiye temsil edilmediği halde Bulgaristan mezkûr komisyona bir merhus-ı izâm edebilecektir. Sonra bu iki kuvvete bir üçüncü kuvvet daha iltihak edecekleri kuvve-i işgaliye askeridir. Ve beyne'l-müttefikin kıtaat-ı işgaliye kumandanlığına Osmanlı kuvveti bile tabii bulanacaktır.

Bu mutalaa-i umumiyyeden Hükümet-i Osmaniye mukabil tekliflerini serd eylemektedir: Hükümet-i Osmaniye Lehistan, Sırbistan, Hırvatistan-Slovenya, Çekoslavakya Hükümet-i Cedidesi'ni tasdik, Ermenistan'ın 1918 senesinde Hükümet-i Osmaniye tarafından tasdik edilmiş olan istiklâlini teyid ediyor. Hicaz Hükümeti'nin hürriyet ve istiklâlini, Tunus üzerindeki Fransız himayesinden mütevellid kâffe-i netayic-i iktisadiye, ticariye ve saireyi kabul, Trablusgrab ile Cezairatını Mısır üzerindeki kâffe-i hukuk ve imtiyazatından feragat, Suriye'nin ve Irak ile Filistin'in istiklâlini, Mısır üzerindeki İngiliz himayesini, Süveyş Kanalı'nın serbesti seyr-ü seferini, Sudan'daki İngiliz ve Mısır idaresini, Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhakını tasdik ve Cezayir Bahr-i Sefid'deki bütün büyük adalar üzerindeki hukukundan feragat ediyor.

Boğazlara gelince hükümet-i Osmaniye, serbest-i seyr-ü sefere küşade bulundurulmasına muvafakat eder fakat Boğazların beynelmilel hale ifrağı, ancak Cemiyet-i Akvam tarafından verilecek bir karar ile olabilir. Türkiye, Boğaz İçinde, Marmara'da ve Akdeniz boğazlarında main bir saha dâhilinde hiçbir istihkâm bulundurmamayı ve Boğazlar üzerindeki hukuk-ı hâkimiyeti için serbesti-i seyr-i seferden ve bütün ecnebi sefaine müsavat tame dairesinde küşade bulundurulmasından tevellüd edebilecek kâffe-i tahdidatı tadil ediyor. Hükümet-i Osmaniye, İstanbul'da emin ve asayişini temin için mersa-yı Dersaadetteki ecnebi sefain-i harbiyesi miktarının tahdid ve tenzili, harbden evvelki hudud-ı dairesinde Trakya'nın Yunan askerleri tarafından tahliye edilerek başlıca Düvel-i Müttefika askerlerinin üç sene müddetle zir işgalinde bulundurulabilecek İzmir ile havalisinin Osmanlı hâkimiyeti altında bırakılmasını, Kürdistan hududunun esna-yı muhaddidinde milliyet prensibini hakkıyla tatbik için beynelmilel bir tahakkuk komisyonu gönderilmesini, Suriye ile Irak arasındaki hatt-ı hududun tadili, Hicaz hükümdarının zat-ı şehanenin Medine, Mekke-i Mükerrerme ve bilad-ı mukaddese üzerinde hukuk-ı hilafete riayet edeceğini taahhüd eylesini talep mütekebil olan şeratıyla ekalliyetlerin himayesi hakkındaki ahkâmı kabule amade bulunduğunu ilave ediyor.³⁸

Hükümetimizin Konferansa Verdiği Lâyiha Cevabiye Sureti

Damat Ferit Paşa, Osmanlı Devleti'nin böyle bir antlaşmayı kabul etmesinin mümkün olmadığını ileri sürmüştür. “...Devlet-i Âliye'ye müteallik muahede layihası şiddet itibarıyla hiçbir şeyle makis olamaz. Çünkü mevzubahis edilen hakikatte taksimden başka bir şey değildir...”³⁹

³⁸ Alemdâr, 09 Temmuz 1336/1920 Cuma, Adet: 564-2864, s. 1.

³⁹ Alemdâr, 16 Temmuz 1336/1920 Cuma, Adet: 571-2871, s. 1.

SONUÇ

Bu gazete, San Remo Konferansı'nın toplanmasına ve Osmanlı Devleti'nin çökme aşamasına gelmesine İttihat ve Terakicilerin sebebiyet verdiğini birçok yazı ve makalelerinde savunmuştur. Osmanlı Devleti'nin bu durumdan kurtulması için Osmanlılık politikasıyla hareket ederek İttihatçıları tamamen ortadan kaldırmakla mümkün olacağı öngörülmüştür. Mustafa Kemal ve yandaşları hükümete karşı isyan etmeseydiler bu barışın çoktan gerçekleşeceği vurgulanmıştır.

İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ne teklif ettikleri barış antlaşmasının şartlarının çok ağır olduğu vurgulanmıştır. Osmanlı Devleti'nin 600 senelik tarihi boyunca bu kadar zor duruma düşmediği ileri sürülmüştür. Bu durumdan kurtulmanın tek yolu Damat Ferit Paşa'nın başkanlığı altında toplanarak hızlı bir şekilde hareket etmenin gerekli olduğu iddia edilmiştir. Aksi takdirde Osmanlı Devleti'nin dağılacağı vurgulanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin bu duruma düşmesine Hareket-i Milliye'nin neden olduğu görüşü savunulmuştur. İtilaf Devletleri Anadolu'da başlayana Ulusal Kurtuluş Hareketinin girişimlerini gerekçe göstererek barış antlaşmasının metnini Osmanlı Devleti'ne kabul ettirerek bu hareketi bastırmak istiyorlardı. İtilaf Devletleri Yunanistan'ı kullanarak bu hedefine ulaşmaya çalışıyordu. Fakat bu gazete, Osmanlı Devleti'nin bütün istiklâlini elinden alacak olan böyle bir antlaşmanın kabul edilmesinin imkânsız olduğunu belirtmiştir.

KAYNAKÇA

Dilek, M. S.; Küçük, Evren, San Remo Konferansı'nda İngiltere'nin Ermeni Politikası (18-26 Nisan 1920), *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/3, Summer 2012 Ankara-Turkey, p. 959-971.

Doğanay, R. ve Açıkse, E. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürk İlkeleri*, Elazığ 2006.

Uçarol, R. *Siyasi Tarih (1789-2001)*, Der Yayınevi, İstanbul 2006.

Ülger, S. *Paris Barış Konferansı'nın İstanbul Basını (Vakit, İstiklal, Sabah, Tarık Gazeteleri)'ne Yansımaları*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2011.

Turan, Ş. *Türk Devrim Tarihi*, Cilt: II, Bilgi Yayınları, Ankara 1998.

Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi, Cilt: 2/2, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Cilt: I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2008.

Alemdâr, 01 Mayıs 1336/1920 Cumartesi, Adet: 499-2799, s. 2.

Alemdâr, 21 Nisan 1336/1920 Çarşamba, Adet: 489-2789, s. 3.

Alemdâr, 09 Temmuz 1336/1920 Cuma, Adet: 564-2864, s. 1.

- Alemdâr, 12 Haziran 1336/1920 Cumartesi, Adet: 539-2839, s. 2.
- Alemdâr, 26 Nisan 1336/1920 Pazartesi, Adet: 494-2794, s. 1.
- Alemdâr, 13 Haziran 1336/1920 Pazar, Adet: 540-2840, s. 1.
- Alemdâr, 15 Mayıs 1336/1920 Cumartesi, Adet: 512-2812, s. 1-2.
- Alemdâr, 16 Mayıs 1336/1920 Pazar, Adet: 513-2813, s. 1.
- Alemdâr, 17 Mayıs 1336/1920 Pazartesi, Adet: 514-2814, s. 1-2.
- Alemdâr, 25 Haziran 1336/1920 Cuma, Adet: 548-2848, s. 1.
- Alemdâr, 22 Nisan 1336-1920 Perşembe, Adet: 490-2790, s. 1.
- Alemdâr, 23 Nisan 1336/1920 Cuma, Adet: 491-2791, s. 1-2.
- Alemdâr, 27 Haziran 1336/1920 Pazar, Adet: 550-2850, s. 1.
- Alemdâr, 01 Temmuz 1336/1920 Perşembe, Adet: 554-2854, s. 1.
- Alemdâr, 28 Nisan 1336/1920 Çarşamba, Adet: 496-2796, s. 1-2.
- Alemdâr, 24 Nisan 1336/1920 Cumartesi, Adet: 492-2792, s. 1.
- Alemdâr, 17 Nisan 1336/1920 Cumartesi, Adet: 485-2785, s. 1.
- Alemdâr, 27 Nisan 1336/1920 Salı, Adet: 495-2795, s. 2.
- Alemdâr, 27 Nisan, 1336/1920 Salı, Adet: 495-2795, s. 1.
- Alemdâr, 25 Nisan 1336/1920 Pazar, Adet: 493-2793, s. 1.
- Alemdâr, 14 Mayıs 1336/1920 Cuma, Adet: 511-2811, s. 1.
- Alemdâr, 13 Mayıs 1336/1920 Perşembe, Adet: 510-2810, s. 2.
- Alemdâr, 29 Haziran 1336/1920 Salı, Adet: 552-2852, s. 1.
- Alemdâr, 03 Haziran 1336/1920 Perşembe, Adet: 530-2830, s. 1-2.
- Alemdâr, 08 Haziran 1336/1920 Salı, Adet: 535-2835, s. 2.
- Alemdâr, 16 Mayıs 1336/1920 Pazar, Adet: 513-2813, s. 2.
- Alemdâr, 28 Haziran 1336/1920 Pazartesi, Adet: 551-2851, s. 1.
- Alemdâr, 16 Temmuz 1336/1920 Cuma, Adet: 571-2871, s. 1.
- Alemdâr, 18 Haziran 1336/1920 Cumartesi, Adet: 545-2845, S. 1.
- Alemdâr, 11 Haziran 1336/1920 Cuma, Adet: 538-2838, s. 1.
- Alemdâr, 15 Mayıs 1336/1920 Cumartesi, Adet: 512-2812, s. 1.